

MIODRAG MILIN

SÂRBII DIN ROMÂNIA

– Repere identitare de istorie recentă –

Cuvânt înainte:
Acad. Camil Mureșanu

Prefață:
Liviu C. Țirău

Postfață:
Victor Neumann

Editura *urostampa*

Timișoara, 2020

CUPRINS

Cuvânt înainte de acad. Camil Mureșanu	7
Prefață de Liviu C. Țirău	11

ÎN CLISURĂ

Într-o democrație recentă, la marginea Europei.....	17
---	----

LA TIMIȘOARA

Cazul Uniunii Asociațiilor Cultural-Democrate Slave din România sau sârbii bănățeni de la erezie la calvarul „reeducării”	35
Clișee staliniste la sârbii din România (1948-1951)	59

LA BUCUREȘTI

Diplomație criminală la începuturile Comunismului	81
Ofensiva diplomatică iugoslavă și sfârșitul deportării în Bărăgan (1955)	87

Uniunea Sârbilor din România (USR), într-o desfășurare cronologică	157
--	------------

Anexe	203
Bibliografie	209
În loc de concluzii	213
Postfață de Victor Neumann	217
Summary	223
Indice de nume	229

CUVÂNT ÎNAINTE

Deslușiri ale unei istorii nu îndeajuns de cunoscute

Consacrată unor secvențe și date din istoria recentă a sârbilor din România, lucrarea de față ar putea figura sub titlul pe care-l propunem în fruntea acestei introduceri. Mergând mai departe, am fi tentați să-i aplicăm epitetul, cam hazardat, de „incomfortabilă”. De ce asemenea îndrăzneală? În primul rând, dar nu cel mai important, fiindcă ea încearcă reconstituirea unei etape de istorie recentă prin selectarea și prezentarea doar a câtorva probleme, deci, în fond, prin fragmente de istorie. Prin faptul că dezvoltă anumite episoade, omițând cu bună știință pe altele, tentativa devine dificilă, deși, într-un fel, poate mai pasionantă decât un discurs istoric în succesiunea clasică a faptelor ce le-ar cuprinde. Cititorul este, astfel, informat, dar îndemnat totodată și la DEDUCȚII, extrase dintr-o experiență anterioară sau paralelă din cea a autorilor.

O altă motivare a intempestivului epitet de „incomfortabilă” cu care ne-am grăbit a gratifica lucrarea (în dorința de a-i face un compliment...), provine din sinceritatea ei. Sprijinită pe informații scrise și orale puțin sau deloc cunoscute, ea scoate în relief aspecte ale istoriei sârbilor de la noi, crezute de cititorii din largul țării noastre a le fi familiare. Ceea ce se vedește curând a fi doar o cunoaștere după anumite clișee, confecționate adesea pentru a corespunde câtorva „comandamente” oficiale, nu rău intenționate, dar cam prea „cosmetizate”. Se constată astfel, din paginile lucrării, că în unele momente relațiile româno-sârbe n-au fost complet lipsite de asperități („Cu doi vecini n-am avut niciodată un conflict : cu Marea Neagră și cu Serbia”- glăsuia o binevoitoare butadă politică). Iată însă că se poate avea curajul, sincer, de a dezvălui și momente dificile, trecute în plan secund de istoriografia noastră...

Deosebit de interesantă ne-a părut cronologia, desfășurată după surse „la zi”, a activității Uniunii sârbilor în ultimii aprox. 30 de ani. Ea aduce la cunoștință multe fapte neștiute sau uitate. E un veritabil capitol de istorie a Banatului, în parte și a țării întregi, date fiind implicațiile pe care evenimentele din perimetrul vecinătății cu Iugoslavia le-au avut în diverse zone ale țării.

Ne-a surprins faptul că în interiorul mișcării sârbe din România n-a existat solidaritatea la care ne-am fi așteptat din partea unui grup etnic persecutat, și încă dur, cel puțin o perioadă nefastă de timp. Împrejurarea ar fi trebuit să atragă, după impresia noastră, o atitudine de „strângere a rândurilor”.

Nu putem să judecăm lucrurile în locul participanților direcți la desfășurarea lor, dar dacă ele au stat așa cum sunt descrise pe alocuri, e păcat.

Având în față aceste contribuții...cititorii români au ocazia binevenită să cunoască mai bine pe „cei de lângă tine”. În vremea din urmă ni se pare că strădania aceasta nu e cultivată îndeajuns. Mai sunt în țara noastră grupuri etnice cu un trecut și cu un prezent demn de luat în seamă, nu prin confecționarea de texte declarative, ci prin reliefarea istoriei lor „așa cum a fost”. E ceea ce realizează lucrarea de față, pentru care fapt... merită deplină considerație, ceea ce ne bucurăm să spunem, la rândul nostru, cu toată sinceritatea și prețuirea.

[acad. Camil Mureșanu]

[Fragmente din *Prefață la Sârbii din România în secolul XX*,
Editor: Miodrag Milin, Argonaut, Cluj-Napoca, 2012]

PREFAȚĂ

De mai mult de patru decenii profesorul Dr. Miodrag Milin este cel mai reputat istoric din România care a reconstituit istoria comunității sârbe din această țară. S-a remarcat și s-a dedicat, în anii de până în 1989, prin cercetările și studiile consacrate evenimentelor din istoria epocii moderne a românilor, sârbilor și a celorlalți slavi din Balcani și, în pofida constrângerilor ideologice din acea perioadă, a reconstituit cu acuratețe și onestitate acest trecut. Libertatea de exprimare dobândită după prăbușirea regimurilor comuniste est-europene i-a conferit dreptul și oportunitatea să studieze și să scrie despre soarta cel mai adesea dramatică a sârbilor din România din perioada postbelică, ce fusese interzisă cercetării și deslușirii publice sub comunism. Sunt remarcabile volumele publicate de domnia sa în România, în Serbia sau în Germania asupra acestei tematici¹. În aceste circumstanțe istoricul Miodrag Milin și-a amplificat preocupări mai vechi, fie din domeniul relațiilor internaționale, ale rezistenței împotriva regimului comunist sau cele privitoare la studiile de gen, minorități și conlocuire etnică².

Volumul de față este o continuare firească a sîrguințelor anterioare, prin care istoricul Miodrag Milin ne dăruiește o sinteză privitoare la istoria sârbilor din România în secolul anterior și o analiză inedită asupra evoluției comunității lor din ultimele trei decenii. Reconstituirea acestui trecut ne relevă din nou destinul tragic al unei minorități asuprite în coliziunea dintre marile puteri și cele medii (Iugoslavia) din timpul războiului rece, dar și confuzia politică și identitară în care au trăit sârbii din România. Amintirile și mentalul colectiv majoritar în societatea românească subliniază solidaritățile și prietenia româno-sârbă. Autorul, el însuși sârb, dezvăluie cu onestitatea istoricului care respectă conceptualizarea lui Leopold von Ranke ("Wie es Eigentlich Gewesen" – „Istoria

¹ Miodrag Milin, Liubomir Stepanov, *Srbi iz Rumunije u Baraganskoj Golgoti*, Triton, Vršac, 2002, 449 p.; Miodrag Milin, Liubomir Stepanov, *Deportiert in der Baragan*, Haus des Deutschen Ostens, München, 2001; *Sârbii din România și relațiile româno – iugoslave (1944 - 1949)*, Miodrag Milin, Andrei Milin, Editura Uniunii Sârbilor din România, 2004, 271 p.; Miodrag Milin, ed., *Sârbii din România în Secolul XX*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2012

² Keith Hitchins, Miodrag Milin, eds., *Relații româno – americane (1859 - 1901)*, Redacția publicațiilor pentru străinătate „România”, București, 2001, 401 p.; Miodrag Milin, *Rezistența anticomunistă din munții Banatului în documente*, Editura „Fundația Academia Civică”, București, 2000, 274 p.; Miodrag Milin, *Timișoara în Arhivele „Europei libere”, 17-20 decembrie 1989*, Editura „Fundația Academia Civică”, București, 1999, 310 p.; *Identitate și alteritate. Studii de imagologie*, Editura Banatica, Reșița, 1996

așa cum a fost”) și etapele sau secvențele conflictuale dintre români și sârbi, unele dintre ele inevitabile după destrămarea Austro-Ungariei sau în contextul finalului celui de-al Doilea Război Mondial. Rămâne de reținut cruzimea cu care au fost tratați de satrapii comuniști din România compatrioții noștri sârbi, în contextul conflictului ideologico-strategic dintre Uniunea Sovietică și Iugoslavia lui Tito. Cei peste 1000 de etnici sârbi arestați și calvarul la care au fost supuși alți circa 3000 de sârbi deportați în „pustia Bărăganului” – cum inspirat subliniază autorul.

Destinderea internațională, survenită la mijlocul anilor `50 ai secolului trecut, a permis revenirea sârbilor bănățeni în Banatul lor natal. Însă, traumele deportării și permanenta lor supraveghere de până în 1989 le-a afectat viața de zi cu zi și le-a inoculat mentalități conservatoare. Această realitate este demonstrată în partea a doua a acestui volum, în care autorul ne prezintă o amplă cronologie comentată a modului în care sârbii din România s-au manifestat social, cultural și politic după căderea regimului totalitar din România. Însuflețit de principii morale și animat de dorința democrației liberale, Miodrag Milin s-a implicat în procesul de refacere civică a comunității sârbilor din România. Reconstituirea acestei perioade de istorie recentă îmi amintește de memorabila analiză făcută de de Arthur Schlesinger Jr., asupra modalității în care istoricul trebuie să reconstituie în mod onest trecutul³. Miodrag Milin îndeplinește și în această carte toate criteriile argumentate de faimosul istoric de la Harvard, însă ne rămâne dator, nu doar cititorilor săi, cu o dezvoltarea mai amplă asupra istoriei foarte recente a COMPATRIOȚILOR noștri sârbi. Lectură plăcută.

Dr. Liviu C. ȚÎRĂU

³ Arthur Schlesinger Jr., ”Historian as participant”, *Daedalus*, Vol. 100, No. 2, 1971, pp. 339-358

BIBLIOGRAFIE

„Naša reč”, periodic, 1990 – prezent

„Novi Temišvarski vesnik”, periodic, 2008 – prezent

Ljubomir Stepanov, *Uniunea sârbilor din România*, Timișoara, 2006

Idem, *Савез Срба у Румунију – 20 (Uniunea...20)*, Timișoara, 2009

Miodrag Milin, *Timișoara, 15 – 21 decembrie '89*, Ediția a II-a, Timișoara, 2009

Миодраг Милин, Љубомир Степанов, *Бараганска Голгота 1951 – 1956 (Golgota Bărganului...)*, Timișoara, 1996

Душан Сабљић, *Српско школство у Румунију 1919 – 1989 (Școlile sârbe din România...)*, Timișoara, 2006

Стеван Бугарски, *Српско Православље у Румунију (Ortodoxia sârbă din România)*, Timișoara, Beograd, Novi Sad, 1995

ÎN LOC DE CONCLUZII

Cartea de față încearcă să surprindă particularitățile identitare dezvoltate la sârbii din România din experiența de viață parcursă alături și adesea împreună cu populația majoritară. Din cauza numărului redus și al așezării oarecum dispersate de-a lungul graniței de vest și sud-vest, precum și al precarității căilor de comunicație dintre sudul și nordul Banatului, existența lor în vremea interbelică și mult timp după aceea a luat un caracter oarecum enclavizat...

Această „pungă” sârbească dintre Socol și Moldova Veche, relativ izolată și gravitând în continuare mai degrabă spre Biserica Albă (cea din câmpia Nerei rămăsese în statul vecin), dădea sentimentul că lucrurile în teren au rămas neclintite. Ele au primit însă o desfășurare dramatică la finele celui de-al doilea război mondial când, în regia OZNA (Poliția secretă a lui Tito), a luat ființă la Biserica Albă un Consiliu al voluntarilor antifasciști din Clisura Dunării. Acesta își propusese unirea cu Iugoslavia. Întrucât conjunctura internațională a impus stabilizarea frontierei preexistente în sud-vestul României, militanții de la Biserica Albă au revenit la casele lor. Atunci când a izbucnit conflictul Tito – Stalin și criza iugoslavă din vara anului 1948, foștii partizani-voluntari din Clisură (și cei ce gândeau ca și ei) s-au găsit în conflict cu legea pentru faptele de război imputabile de la Biserica Albă.

În paralel, sârbii din Banatul de nord, gravitând la Timișoara, s-au reunit într-un Front antifascist slav, cu program asemănător, propunându-și organizarea unui Congres slav pentru democratizarea României și vagi aluzii secesioniste. Acestea au fost stopate prin intervenția delegatului sovietic din Comisia aliată („ Ne budet kongressa!”). A urmat reformarea frontului slav într-o asociație cultural-democratică sub patronajul PCR. Precum consiliul de la Biserica Albă așa și asociația culturală de la Timișoara au intrat sub influența și chiar sub controlul oamenilor lui Tito. Cât timp relațiile româno-iugoslave au fost cordiale (se elaborase un Tratat de prietenie veșnică...) a fost liniște. Când apele politice s-au tulburat și a izbucnit conflictul Tito – Stalin, semnalat ca atare prin Rezoluția de la București orchestrată de sovietici și Blocul estic, sârbii minoritari au ieșit

din nou la rampă. Foștii militanți și activiști pentru cauza iugoslavă au refuzat să se solidarizeze cu programul stalinist, redactând o Contra-rezoluție favorabilă Belgradului. A fost momentul care a și declanșat represiunea antisârbească. Au urmat zeci de procese politice soldate cu grele condamnări la temniță a peste 1000 de foști militanți și aproape 3000 de deportați în pustia Bărăganului. După ce și-au ispășit pedeapsa, foștii pușcăriași au fost constrânși (sau șantajați, cei care au evitat închisoarea), să semneze angajamente de colaborare cu Securitatea regimului Gheorghiu-Dej într-un climat comunitar de teroare, teamă, suspiciune și nesiguranță. Într-un asemenea mediu ostil a luat ființă o propagandă culturală anti-iugoslavă și o politică școlară și mediatică nocivă, dirijată de instrumentele de teroare și represiune ale statului comunist, Partidul unic și Securitatea. După moartea lui Stalin și primele semne ale renormalizării relațiilor, Diplomația iugoslavă de la București, întărită și de semnalele încurajatoare din partea liderului sovietic Hrușciov, a desfășurat o serie de acțiuni în vederea reparării nedreptăților care s-au abătut asupra sârbilor din România, la sfârșitul anului 1955 readucându-i acasă în Banat pe cei deportați în Bărăgan. Dacă spre finele anilor cincizeci s-a mai diminuat efectul represiunii violente, în timp lucrurile s-au deteriorat pe planul psihologiei individuale, al coruperii de caractere și extinderii pedagogiei supravegherii forțate în toate sferele vieții comunitare. Efectele negative ale unui asemenea model comportamental și-au lăsat amprenta în funcționarea instituțiilor minorității, inclusiv după 1989, când foștii activiști au preluat și pârgurile noilor mecanisme ale democrației.

Cartea de față încearcă să surprindă, cum spuneam, tocmai asemenea particularități identitare dezvoltate la sârbi din experiența de viață parcursă alături și adesea împreună cu populația majoritară...

POSTFAȚĂ

Despre identitatea sârbilor bănățeni

Reluând mai vechile studii privind relațiile româno-sârbe, respectiv evoluția acestora în perioada celor o sută de ani care s-au scurs de la primul război mondial și până astăzi, istoricul Miodrag Milin a urmărit să definească politic și identitar minoritatea sârbilor din România. O temă complexă, a cărei abordare presupune cunoașterea celor două limbi, româna și sârba, a două istorii, a românilor și sârbilor, a evoluției politice a statelor România, Iugoslavia și Serbia. Înzestrat cu știința necesară cercetării trecutului, precum și cu o curiozitate ieșită din comun, Miodrag Milin e preocupat de decenii de un spațiu și un segment de lume puțin cunoscute, a căror cercetare contribuie la o înțelegere critic-rațională a istoriilor naționale și etnonaționale ale Europei. Ce altceva poate fi mai fascinant pentru un istoric dacă nu interogarea și definirea unei comunități trăind la frontiera dintre două culturi și aspirând la recunoașterea ambivalențelor ei?

Fondate după dispariția imperiilor, statele etnonaționale din Europa Centrală și Europa de Sud-Est necesită a fi cercetate atât prin prisma moștenirilor lor multi- și interculturale, cât și prin aceea a împrumuturilor și prelucrărilor ideologico-politice care au concurat la geneza lor. În privința ideologiei care stă la baza fondării lor e vorba de adoptarea conceptului identitar de *Kulturnation*, unul în temeiul căruia s-a redesenat harta Europei de după primul război. Adesea reiese acest lucru din accentul excesiv pe ideologie și nu pe instituții, pe etnicitate și nu pe emancipare socială, pe constrângeri și nu pe libertăți, pe segregare lingvistică și nu pe integrare.

Ceea ce știm din studiile dedicate Iugoslaviei interbelice și postbelice este că uneori realitățile administrativ-juridice și instituționale au fost neglijate. Întârzierea definitivării constituției (două în perioada interbelică, șase în aceea postbelică) a făcut ca Serbia să rămână „o statalitate nedesăvârșită” (Kosta Nikolici, *Jedna izgubljena istorija – Srbija u 20. Veku*

O istorie risipită (ratată) – Serbia în secolul al XX-lea, Beograd, 2017). Iugoslavia în timpul lui Tito a fost dominată de o ideologie internaționalistă, iar în timpul lui Miloșevici de una etnonaționalistă, ambele fără a fi fost preocupate de formarea individului și de orientarea mării mase spre acceptarea diferențelor și a cooperării în beneficiul coabitării pașnice.

Sunt multe similarități între gândirea și acțiunile politice din Iugoslavia și cele din România. Ele sunt evidențiate de profesorul Milin, cazul sârbilor din România prilejuind un studiu de excepție despre evoluția celor două state după 1919 și pînă astăzi, despre regimurile totalitare și urmările lor. Istoricul reconstruiește prin date, fapte și evenimente istoria grupului social-cultural minoritar al sârbilor români folosit, urmărit și prigonit când de instituțiile unui stat, când de cele ale celuilalt. Inspirare de informația istorică de primă mână, povestirile istoricului sunt atașante, au culoare, degajă emoție și înțeleșuri noi cu privire la o lume adesea amintită în treacăt ori marginal de istorici.

Izvoarele documentare cercetate în arhivele de la București și Belgrad contribuie la o binevenită rememorare a tradițiilor, mentalităților și faptelor cotidiene ce dau seamă asupra unei istorii amalgamate a sârbilor din România. Miodrag Milin discută punțile de legătură și înrudirile cu românii, calitățile umane ale celor două comunități naționale și ale reprezentanților lor. Nu se sfiește însă să invoce și neajunsurile lor, mai ales acelea care au generat tensiuni în relațiile dintre cele două state. Direct ori indirect, el observă cum codul cultural și comportamental, individual și colectiv, dar mai ales teoria identitară, au stat la baza confuziilor și neînțelegerilor româno-sârbe în ultimul secol. În absența emancipării de sub servituțiile administrativ-politice și materiale, a clasei de mijloc și a civismului, ideile totalitare au fost lesne multiplicare și, pînă la un punct, acceptate și de sârbi și de români. Cât despre comunitățile izolate ale sârbilor bănățeni – cazul aceleia din Clisura Dunării –, ele deveniseră, pe rînd, victime sigure ale propagandei comuniste și etnonaționaliste din cele două state învecinate.

Într-unul din capitolele cărții, Miodrag Milin arată că „în regia OZNA (Poliția secretă a lui Tito) a luat ființă la Biserica Albă un Consiliu al voluntarilor antifasciști din Clisura Dunării. Acesta își propusese unirea cu Iugoslavia. Întrucât conjunctura internațională a impus stabilizarea frontierei preexistente în sud-vestul României, militanții de la Biserica Albă au revenit la casele lor. Atunci când a izbucnit conflictul Tito-Stalin și criza iugoslavă din vara anului 1948, foștii voluntari antifasciști din Clisura s-au găsit în conflict cu legea românească pentru faptele de război imputabile de la Biserica Albă”. A urmat împrizonarea voluntarilor și a tuturor simpatizanților ideii proiugoslave atât din Clisura Dunării, cât și din Banatul de câmpie. 1080 de persoane au fost condamnate politic. Același proces a avut drept

consecință și deportarea în Bărăgan a aproape 3000 de aparținători ai familiilor celor închiși de regimul Gheorghiu-Dej. Opțiunile ideologice confuze generaseră o politică de pedepsire și excludere a minorității sârbilor bănățeni. Cât privește comunismul românesc, el nu avea nici cunoașterea, nici toleranța și nici pregătirea necesare în relația cu minoritățile și în confruntarea cu o problemă de genul celei amintite. În schimb, avusese <talentul> de a folosi persoane din rândul minorității spre a o controla, formându-i, încet-încet, reflexe comportamentale în acord cu preceptele staliniste.

Citind documentele timpului fidel reproduse de autor, vom admite că unele confuzii ale minorității sârbilor bănățeni se cer cunoscute prin prisma mai multor aspecte: ideologiile extreme ale secolului al XX-lea aflate într-o continuă competiție generând marile războaie; înțelegerea contextului zonal și internațional; stângăciile conceptual-politice și administrative a celor două state vecine. Dincolo de acestea, conținutul studiilor lui Miodrag Milin mă duce cu gândul la statutul de cetățeni de gradul al II-lea sau al III-lea pe care l-au avut în România persoanele aparținând unei comunități considerată minoritară prin limbă, obiceiuri, nume și religie. Am putea explica și astfel pretextele invocate de regimurile totalitare pentru excluderea minorităților. Fiind un temeinic cunoscător al istoriei României, adesea preocupat de istoria regiunii Banat, istoricul nu omite nici geografia, nici demografia, nici instituțiile și nici controversile de dogmă existente în Iugoslavia sau în Serbia, transferate rapid în sânul mediilor culturale și politice ale sârbilor din Banatul României. Familiile și aspirațiile sârbilor din Clisura Dunării sau din Timișoara, relațiile lor interumane, liderii autentici sau falși, sunt rediate cu amănunte picante, când din interiorul, când din exteriorul comunității.

Noutatea informației, a povestirilor, a interpretărilor este omniprezentă în cartea lui Miodrag Milin, ceea ce îi conferă o valoare deosebită. Citarea și reproducerea în limbile română și sârbă a multor documente de arhivă îmbogățește substanțial conținutul cărții, impresionând cititorul prin adevărul scos la lumină. În fine, autorul prezintă minoritatea sârbilor din România nu numai în anii comunismului stalinist și neostalinist, ci și în deceniile de după revoluția din 1989. Ceea ce impresionează în demersul istoricului nostru este atenția acordată oamenilor, faptelor, lucrurilor. Toate, în beneficiul bunei înțelegeri a istoriei României. Spiritul critic al istoricului contribuie decisiv la reconstituirea credibilă a vieții unei comunități pe nedrept uitate sau marginalizate. Căduros recomand lectura acestei noi cărți semnată de Miodrag Milin, considerând că rezultatele științifice excepționale incluse aici sunt accesibile atât colegilor de breaslă, cât și publicului larg din România interesat să-și formeze o cultură istorică.

MIODRAG MILIN
THE SERBIANS FROM ROMANIA.
IDENTITY MILESTONES

SUMMARY

If before the First World War, the Serbians from Banat shared the destiny with their conational within the Habsburg Empire, after the drawing of new borders through the Banatian plain in 1919, their lives took a different turn: they became citizens of Greater Romania, their condition being that of minority within the new state. This book attempts to spot the identity idiosyncrasies of the Serbians from Romania, as seen through the light of the life experience often shared with the majority Romanian population.

During the inter-war decades, the Serbian minority lived in an enclave. This is explained through the community's small number of members, through its settlement along the Western and South-Western Romanian border and through the precariousness of communication routes between Northern and Southern Banat. One of the groups has continued its existence along Danube, in Clisura region, the area demarcated by the flow of river Nera and the mining hub of Moldova Nouă (Socol, Baziaș, Divici, Belobreșca, Radimna, Pojejena, Măcești, Moldova-Veche), as well as along the valley of Nera (Câmpia, Zlatița, Lescovița). It neighbored the old outpost from Biserica Albă. In a broader sense, the Serbian Clisura also includes Liupcova and Șvinița, places where Serbians cohabited with the Czech minority ("Pemi" in Romanian) and with the majority Romanian population. Unlike this group, those from the Nera plain, whose agricultural properties were deserted in the neighbour state, created the impression that things remained immutable.

At the end of the Second World War, their life shifted dramatically. Through the direction of the Department for People's Protection - OZNA (Tito's secret police), the Council of Anti-Fascist Volunteers from Clisura was established at Biserica Albă. Its objective was the union with Yugoslavia. Since the international situation imposed the stabilization of the pre-existent border in

the South-Western Romania, the militants from Biserica Albă returned to their homes. When the Tito-Stalin conflict and the Yugoslav crisis started in the summer of 1948, the former partisan-volunteers from Clisura were facing a conflict of law for their war deeds from Biserica Albă.

At the same time, the Serbians from Northern Banat united under a Slav Anti-Fascist Front established at Timișoara. They proposed the organization of a Slav Congress for the democratization of Romania, displaying vague secessionist allusions. They were blocked by the intervention of the Soviet delegate at the Allied Commission (“Ne budet kongressa!”). The reformation of Slavic front followed, respectively the foundation of a cultural-democratic association under the patronage of Romanian Communist Party. The Council of Biserica Albă and the Cultural Association of Timișoara entered under the influence and even control of Tito’s circle. When the Romanian-Yugoslav relations had been cordial (a Treaty of eternal friendship was drafted...), there was peace. When the political waters became agitated and the Tito-Stalin conflict erupted, signalled as such by the Bucharest Resolution orchestrated by the Soviets and the Eastern Block, the Serbian minorities stepped into the spotlight again.

The former militants and activists for the Yugoslav cause refused to show solidarity to the Stalinist program, drafting a counter-resolution favouring Belgrade. This was the moment when the Anti-Serbian repression was triggered. Tens of political trials followed and ended with hard prison sentences. Over 1000 former militants and almost 3000 Serbians were deported in the fields of Bărăgan. After serving the sentences, they were constrained (or, those who avoided prison, blackmailed) to sign commitments of collaboration with the Security of Gheorghe Gheorghiu-Dej’s regime. All in a climate of terror, suspicion and uncertainty. In such a hostile environment, the Anti-Yugoslav cultural propaganda was born, along with the harmful school and media policies, conducted through the institutions of repression of the communist state, of the unique party and Security.

In the aftermath of Stalin’s death and the first signs of normalizing bilateral relations, when the Yugoslav diplomacy from Bucharest had received encouragement signals from the Soviet leader Khrushchev, a series of actions regarding the reparation for the injustices inflicted upon the Serbians from Romania has occurred. For example, the performance of bringing back the Serbians deported to Bărăgan to the native Banat, at the end of 1955. If

towards the end of the 1950s, the effect of violent repression was alleviated, in time things have deteriorated from the perspective of individual psychology. The corruption of character and the extension of forced surveillance among all fields of community life had negative consequences. The behavioural model instituted by communists left its mark for a long period of time upon the Serbian minorities' institutions. The fact is visible after 1989, too, when the former activists have taken the levers of the new democratic instruments.

ÍNDICE DE NÚMERO

(selectiv)

Adam, Dejan, autor, 19, 25
Adamov, Lazar, jurnalist, 43, 46
Adunarea națională sârbă de la Novi Sad, 36
Alba Iulia, 35
Ambasada Iugoslaviei la București, 27, 51, 85
Ambasada României la Belgrad, 88
America (SUA), 50, 87
Anina, 17
Antanta, 35
Antonescu, Ion, conducătorul, 20, 81
Apostol, Gheorghe, 93
Arad, 38
Aradul Nou, 36
Armata iugoslavă, 20, 46
Armata roșie, 20, 60, 65
Armistițiul de la Belgrad, 20, 35
Asociația slavă, vezi UACDSR
Austro-Ungaria, 14
Athos, muntele sfânt, 30

Babu, Ion, jandarm, 23
Bacica, 36
Balcanii (Peninsula Balcanică), 13, 17
Banat, 14, 20, 23, 35, 36, 37, 39, 60, 90
„Banatske novine”, „Банатске новине“/
„Jurnal bănățean”, 29, 58
Banja Luka, 81
Bányai, Francisc dr., senator UDMR, 31
Barania, 36

Baziaș, 17, 18
Bărăgan, 5, 13, 14, 57, 60, 75, 87, 90, 91, 92
Becicherecul Mare, 38
Belgrad/ Beograd, 18, 26, 27, 30, 36, 38, 42, 43, 57, 66, 81, 87, 89, 90, 91, 92
Belobreșca, în Clisură, 22, 23, 25, 27
Berane, Muntenegru, 81
Beregșău Mic, Timiș, 46
Biserica Albă, Serbia, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 36, 38
Biserica Ortodoxă Sârbă din România, 29, 30, 38
Bjelica, Slobodan, istoric, 36
Bodnăraș, Emil, 89, 93
Bogdan, Iosif? (Solomon?), activist PMR, 45, 46, 48, 49, 60
Bojović, Petar, comandant, 36
Brașov, 52
București, 20, 26, 28, 40, 46, 52, 59, 60, 61, 64, 79, 81, 84, 87, 92
Budapesta, 36, 81, 84
Budeancă, Cosmin, istoric, 57
Buenos Aires, 82
Bugarschi, Stevan, istoric sârb, 39, 82, 116, 117
Buisson, Jean-Christophe, istoric, 40, 82

Cacic, Milivoi, preot, 116
Caplar, Dobroslov, activist, 47
Caraș, județ, 18, 25, 36
Ceaușescu, Nicolae, 28, 29, 30

- Cenad, 47
 Cerović, Ljubivoje, istoric, 36
 Chișinevschi, Iosif, 49, 63, 64, 89
 Ciacova, Timiș, 38, 47
 Clisura Dunării, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 111
 Cluj-Napoca, 31
 CNSAS, arhiva, 30
 Coicici Trifun (Trișa), militant, 25
 Comisia aliată de control din România, 22, 27
 Comitetul național iugoslav de la București, 81
 Congresul slav de la Timișoara, 43, 60
 Conici, Bora, activist, 47
 Consiliul bănățean social-democrat, 36
 Consiliul Național Român de la Oravița, 18
 Consiliul sârbilor voluntari din Clisură, 21, 23, 24, 26
 Constantiniu, Florin, academician, 59
 Contra-rezoluția sârbească, 49, 50, 59
 Convenția școlară româno-iugoslavă, 37
 Corneanu, Petru dr., 18
 Costici, Nemanja, cetnic, 26, 40, 82, 84, 85, 86
 Costici, Slobodan, protopop de Timișoara, 26, 39, 40, 82, 84
 Craiova, 83
 Cristescu, Sorin, traducător, 40
 Curici, Alexandru, activist PMR, 51, 58, 60
 Cusici, Serbia, 18
 Cusici-Zlatița, „Republica”, 19
- Declarația de la Belgrad, 91, 97**
 Declarația de la Moscova, 91
 De Gaulle, generalul, 83
 Despotovici, Bogdan, lider în Clisură, 24, 25
 Despotovici, Jarko, martir iugoslav, 22, 111
 Deta, Timiș, 17
- Dimitrijević, Bojan, istoric, 61
 Dinaș, Timiș, 45, 52, 54
 Divici, în Clisură, 21, 22
 Djordjević, Djordje, general, 36
 Drăghici, Alexandru, 89, 93
 Dunărea, 17, 19, 23, 25
- Epărhia – Vicariatul de Timișoara, 39**
 Europa, 5, 17
- FAF, Frontul antifascist al femeilor slave din România, 43**
FAS, Frontul antifascist slav din România, 20, 21, 27, 39, 42, 43, 44
 Fenlac, Arad, 53
 Fenlacichi, Radivoi (Rada), fruntaș sârb, 25, 43, 82
 Fenlacichi, Zdravko, profesor, 85
 Filipon, Martin, avocat, 36
FND, Frontul Național Democrat din România, 42
 Foeni, Timiș, 46
 Franco, dictatorul, 88
- Gavrilovici, Nikola, istoric, 20, 21, 25**
 Gelu, Timiș, 30
 Georgescu, Teohari, 44, 45, 48, 49, 89
 Gergely, Lidia, 81
 Germania, 13, 20
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 44, 48, 56, 88, 89, 90, 93, 94
 Giurici, Milan, activist, 46
 Golubović, Radonja, ambasador, 87
 Groșianu, Mihail dr., 18
 Groza, Petru dr., 27, 29, 39, 42, 84, 93
 Grulović, N., emisar, 42
 Gruneanțu, Lazăr, avocat, autor, 18
 Guvernul iugoslav de la Londra, 40
- Hammerstiel, Robert, artist plastic, memorialist, 27**
 Hebrang, comunist iugoslav, 23

- Hitchins, Keith, istoric, 13
 Hruščiov, 89, 91, 92
- Iancovici, Ivanco, preot, 29
 Ilici, Laza(r), poet, 66
 Iugoslavia, 21, 25, 30, 43, 51, 59, 66, 83, 89
 Ivanda, Timiș, 45
- „Îndrumătorul cultural”, vezi „Kulturni uputnik”
- Jivcovici, Mirco, activist PMR, universitar, 60
 Jovanović, Arso, general, 63
 Jovanović, Dušan, maior OZNA, 27, 85, 113
- Kardelj, Edvard, 23
 Károlyi, Mihály, contele, 35
 Kikinda, Serbia, 38, 52
 Kișinevski, vezi Chișinevschi
 Korș, emisar sovietic, 42
 Kosovo, 30
 Kostici, vezi Costici
 „Književni život“, „Књижевни живот“/
 „Viața literară”, 58
 „Kulturni uputnik”, „Културни упутник”/
 „Îndrumătorul cultural”, 56, 59, 61, 63, 65, 72, 73
- Lațiçi, Boșco, securist iugoslav, 46, 85, 118
 Lalici, S. M., poet, 67
 Lenin, 61
 Lepoiev, Steva(n), activist, 47
 Levant, 17
 Liceul sârbesc din Timișoara, 58
 Locvei, Munții, 19
- Malimarcov, Sava, activist, 47
 Marcovici, Vladimir, vicar ortodox sârb, 29, 30
 Marcovici, Liubița, activistă, 43
 Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 36
 Marea Neagră, 9
 Marić, Milomir, jurnalist, 93
 Martinov, Olga, deținută, 75
 Masarik, Thomas, 18
 Medaković, Dane, ambasador, 84
 Mićunović, Veljko, diplomat, 91, 97
 Mihailov, Tvetko, autor, 21, 23, 24, 54, 57, 59
 Mihailović Draža, generalul cetnic, 26, 39, 40, 85
 Milin, Andrei, etnolog, istoric, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 36, 39, 43, 46, 49, 54, 57, 59, 60, 84, 85, 87, 88
 Milin, Miodrag, istoric, 10, 13, 14, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 36, 39, 40, 43, 46, 49, 54, 57, 59, 60, 81, 84, 85, 87, 88
 Miliția poporului, 41
 Milošević, Slobodan, 30
 Ministerul de externe iugoslav, 43
 Miroslav (Stojkov), preot, 86
 Mitin, jurnalist sovietic, 91, 92, 98
 Mitrović, Andrej, istoric, 35
 Mislea, închisoare, 76
 Moghioroș, Alexandru, 89, 93
 Moldova Nouă, 22, 26
 Moldova Veche, 17, 20, 21, 22, 36
 Moțiunea, vezi Contra-rezoluția
 Mureșanu, Camil, academician, 5, 10, 31
- Narodna straža sârbească, 20, 26
 Nedelicov, Lazar, activist, 46
 Nedici, Vida, securistă și victimă, 61, 63, 74, 75, 76
 Nera, râu, 17, 19
 Neumann, Victor, istoric, 5, 35, 221

- Nicolin, Ioța, 52
 Nikolici, Milan, preot, 30
 Nikolić, Kosta, istoric, 21
 Nistor, Ionuț, istoric, 114, 115
 Njegovan, Drago, istoric, 20, 35, 36
 Novac, Traian, primar în Timișoara, 27
 Novakov, Duško, emigrant iugoslav, 64
 Novi Sad, 35, 36, 38
 „Novi život“, „Нови живот“/ „Viața nouă”, 57, 58
- Olteanu, Florentin, 57
 ONU, 66, 88, 94
 Oravița, 17, 18, 26, 85
 Orșova, 36
 OZNa, Securitatea iugoslavă, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
- Pantović-Klein (Schönfeld), Ljubica, fiica, 82
 Pantović, Petar, fruntaș iugoslav la București, 26, 40, 81, 83, 85, 86
 Pantović, Vojin M., scriitor, 81
 Parța, Timiș, 46
 Pauker, Ana, 42, 48, 56, 88, 89
 Patriarhia ortodoxă sârbă, 40
 Paulievici, Slobodan, securist iugoslav, 22, 116
 PCI, 48, 52
 PCR, 20, 40, 42, 44, 44, 48
 Pejin, Jovan, istoric, 35
 Pelici, Ioța, activist, 47, 48
 PMR, 29, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 52, 56, 60, 61, 67
 Petrescu, procuror comunist, 76
 Petrov, Bora, activist, 50, 51
 Petrovici, Milan, memorialist și fost emigrant, 36, 64, 89
 Petru al II-lea Karagheorghevici, 81
 Pijade, Moshe, premier iugoslav, 64
 Piletić, Velimir, general drajist, 83, 84, 85
 Pintilie, Gheorghe, securist, 90, 93, 94
- Plujar, Mircea, delator, 53
 „Politika“, iugoslavă, 52
 Pop, Adrian, istoric, 59
 Popi, Gligor, istoric, 37
 Popović, Milutin, diplomat, 92, 98
 Popovici, Borislav (Bora), liderul UACDSR, 42, 44, 47, 48, 72
 Popovici, Gheorghe, activist, 46
 „Pravda“, „Правда“, de la Timișoara, 28, 40, 43, 46, 47, 51, 58, 61
 Procesele titoiștilor, 54
 Proiectul wilsonian în 14 puncte, 35
 Protitch, D., diplomat, 88
- Radio Belgrad, 45, 53
 Radosavljević, Nikola, militant, 22, 23, 24, 25, 27
 Radosavljević, Svetomir (Sveta), militant, 22, 23, 25, 26, 27
 Râmneanțu, Vasile, istoric, 37
 Ranke, Leopold von, istoric, 14
 Ranković, Aleksandar, șeful Securității iugoslave, 61
 Recaș, Timiș, 47
 „Republica” bănățeană, 36
 Reșița, 20
 Rezoluția antiugoslavă a Biroului Informativ, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 59
 România, 5, 13, 14, 21, 24, 27, 28, 29, 31, 37, 39, 41, 42, 43, 64, 81
 Roth, Otto, 36
 Rotschild, Joseph, istoric, 31, 59, 66
- Sablici Dușan, monograf, 37, 58
 Sablici, Milutin, activist, 56
 Sapungin Ioța, fruntaș sârb, 47, 48, 49, 50, 51, 52
 Sarajevo, 81
 Saravale, Timiș, 47
 Sava, Sfântul, mănăstire, 19, 42
 Savici, Nikador, călugăr, 82
 Sălăjan, Leontin, 93

- Sânmartinu Sârbesc, Timiș, 45
 Sânnicolau Mare, Timiș, 38, 47, 53
 Sânpetru Mare, Timiș, 46
 „Scântea”, 87, 89
 Schlesinger, Arthur Jr., istoric, 14
 Securitatea poporului, 28, 29, 30, 41, 57, 75
 Serbia, 9, 13, 31, 35, 36, 85
 Siguranța statului, 26
 Soca, Timiș, 47
 Socol, în Clisura, 17, 22, 25, 27
 Soulet, Jean-François, istoric, 59, 60
 SSKDUR, vezi UACDSR
 Stalin, 23, 42, 45, 64, 65, 66, 69, 83
 Stanciu, Emil, activist PMR, 45
 Stanojevici, Bojidar (Boja), fruntaș sârb, 23, 47, 48, 49, 50, 51, 52
 Stepanov, Liubomir, autor, 13, 43, 54, 58, 59, 87, 88, 117
 Stoianov, Pavle, liderul tinerilor, securist iugoslav, 43, 45, 51, 118
 Stoianovici, Vukale, emigrant, 64
 Stoica, Chivu, 90, 94
 Stoicovici, Slavko, cetnic, 22, 23, 24, 26
 Stojić, Zoran, jurnalist, 93
 Sulina, 19
- Șaletić, Miloš, activist iugoslav, 21, 22, 25
- Teodorovici, Milan, activist, 43
 Timiș, județ, 36
 Timișoara, 17, 18, 19, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 47, 60, 75, 82, 88
 Tito, 21, 28, 30, 40, 41, 44, 46, 47, 50, 52, 56, 60, 71, 75, 83, 84, 91, 93
 Tito-Rankovici, clica, 56, 61
 Todorov, Miloș dr., deputat, 47, 49, 50, 51, 52
 Tolvădia/ Livezile, Timiș, 47
- Tomici, Stevan, preot, 82
 Tökés, Lászlo, pastor, 29
 Tribunalul Militar din Timișoara, 54
 TVR, 28
- Țîrău, Liviu C., istoric, 5, 14
 Țurlea, Petre, istoric, 23
- UACDSR, Uniunea asociațiilor culturale-democrate slave din România, 5, 20, 21, 35, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 54, 59, 61
 UDBA, Securitatea lui Tito, continuatoarea OZNa-ei, 47
 UDMR, 31
 Ungaria, 20, 36
 Unipan, Veljko, revoluționar, 28, 29
 Unipan, Veljko, preot, 53
 URSS, Uniunea Sovietică, Rusia, 14, 45, 64, 65, 66, 90
 UR, Uniunea Sârbilor din România, 157-207
- Variaș, Timiș, 66
 Vaslui, 52
 Vârșeț, Serbia, 17, 20, 36, 37, 48
 Velebit, Vladimir, general, 43
 Veljanović, Zoran, istoric, 36
 Vinogradov, general, 39
 „Vocea Iugoslaviei”, a emigranților, 89
 Voivodina, 20, 22
 Vračev Gaj, Serbia, pe Nera, 17
 Vujanović, Nikola, ambasador, 90, 95
 Vuletić, Slobodan, activist, 25
 Vuletić, Zoran, partizan, securist iugoslav, 22, 25, 26
- Woodrow Wilson, președintele SUA, 35